

Friedrich Nietzsche

Schopenhauer som opdrager¹

1.

Hin rejsende, der havde set mange lande og folk og flere verdensdele og blev spurgt, hvilken egenskab hos menneskene han overalt havde genfundet, svarede: De har en hang til dovenskab. Det forekom mange at være mere rigtigt og korrekt, at han havde svaret: De er alle bange. De skjuler sig bag sædvaner og meninger. I grunden véd ethvert menneske ganske vel, at det kun én gang, som et unikum, er i verden, og at intet nok så sælsomt tilfælde for anden gang kan sammenryste en så vidunderlig broget mangfoldighed til den enhed, som det er. Man ved det, men skjuler det som en dårlig samvittighed - hvorfor? Af frygt for naboen som fordrer konventionen og hyller sig selv i den. Men hvad er det, der tvinger den enkelte til at frygte naboen, at tænke og handle flokagtigt og ikke glæde sig ved sig selv? Måske skamfølelse hos nogle få. Men hos de allerfleste skyldes det bekvemmelighed, dorskhed, kort sagt denne hang til dovenskab, som den rejsende talte om. Han har ret: Menneskene er endnu mere dovne end bange, og de frygter allermest de besværligheder, som en ubetinget ærlighed og nøgenhed ville bebyrde dem med. Kunstnere alene hader denne nonchalante spankuleren i lånte manerer og påduttede meninger og afslører hemmeligheden, alles dårlige samvittighed, kendsgerningen, at ethvert menneske er et enestående mirakel; de vover at vise os mennesket, sådan som det helt ned i den mindste muskelbevægelse er i sig selv, sig selv alene; og endnu mere, at det i denne sin egenarts strenge konsekvens er skøn og værd at beskue, ny og utrolig som ethvert værk af naturen og på ingen måde kedelig. Når den store tænker foragter menneskene, så er det deres dovenskab, han foragter; for det er den, der får dem til at fremtræde som fabriksvarer, som ligegyldige, uværdige til samkvem og belæring. Mennesket, der ikke vil tilhøre massen, behøver blot at høre op med at være overbærende mod sig selv; han må følge sin samvittighed, som tilråber ham: "Vær dig selv! Det er du overhovedet ikke i alt det, som du nu gør, mener og begærer."

Enhver ung sjæl hører dag og nat dette tilråb og skælver ved det; for når den tænker på sin virkelige befrielse, aner den det fra evigheden af bestemte

mål af lykke. Den kan dog på ingen måde hjælpes til denne lykke, så længe den er lagt i meningernes og frygtens lænker. Og hvor trøstes- og meningsløst kan livet ikke blive uden denne befrielse! Der findes ingen mere trist og frastødende skabning i naturen end det menneske, som er undvejet sin genius og nu skeler til højre og venstre, bagud og i alle retninger. Man tør til sidst slet ikke længere gribe fat i et sådant menneske, for det er helt udvendigt og uden kerne, et lurvet, malet, oppustet klædning, et udsmykket spøgelse, der ikke engang formår at vække frygt og sikkert heller ingen medynk. Og hvis det er rigtigt at sige, at den dovne dræber tiden, så må man i en periode, som bygger sin frelse på den offentlige mening, dvs. på den private dovenskab, alvorligt sørge for, at en sådan tid virkelig engang skal dræbes: Jeg mener stryges fra historien om livets virkelige befrielse. Hvor stor må senere slægters modvilje ikke være mod at beskæftige sig med denne periodes efterladenskaber, hvor det ikke er de levende mennesker, men den offentlige menings skinmennesker, der regerer; hvorfor vor tidsalder for en fjern efterverden må tage sig ud som en af de dunkleste og mest ukendte, da det er en af de umenneskeligste perioder af historien. Jeg vandrer gennem de nye gader i vore byer og tænker på, at om et århundrede står alle de rædselsfulde huse ikke mere, som den offentlige menings slægter har bygget op, og hvordan alle disse husbyggeres meninger vel også vil være faldet omkuld. Hvor forhåbningsfulde må derimod alle de være, der ikke føler sig som borgere af denne tid; for hvis de var, så skulle de selv medvirke til at dræbe tiden og gå under med den - mens de meget hellere burde vække tiden til live for selv at kunne leve videre i dette liv.

Men om så fremtiden ikke tillod os noget håb - vor forunderlige eksistens opmuntres på det kraftigste lige i dette øjeblik til at leve efter egne målestokke og love. Dette uforklarlige, at vi lever netop nu og dog var uendelig tid om at blive til, at vi ikke besidder andet end dagen i dag, så langt som den kan udspændes, og her må vise, hvorfor og med hvilken hensigt vi netop nu blev til. Vi må påtage os ansvaret for vor egen tilværelse; og derfor vil vi også være denne tilværelses virkelige styrmænd og ikke tillade, at vor eksistens ligner en tankeløs tilfældighed. Man må være lidt dristig og vovelig med hensyn til dette; især da man i såvel det værste som det bedste tilfælde altid skal miste det. Hvorfor hænge ved denne klump jord, dette erhverv, hvorfor høre efter det, naboen siger? Det er så provinsielt at forpligte sig på opfattelser, som allerede et par hundrede mil længere borte ikke mere forpligter. Orient og occident er kridtstreger, som nogen har trukket op for vore øjne for at narre vor ængstelighed. Jeg vil forsøge at opnå frihed, siger den unge sjæl; og skulle det da forhindre ham, at to nationer tilfældigvis hader og bekriger hinanden, eller at et hav ligger mellem to verdensdele, eller at der rundt omkring forkyndes en religion, som for et par tusind år siden endnu ikke fandtes. Alt dette er ikke dit selv, siger han til sig selv. Ingen kan bygge dig den bro, ad hvilken netop du

må skridte over livets flod, ingen undtagen du selv alene. Ganske vist findes der utallige stier, broer og halvguder, som ville bære dig over floden, men kun for prisen af dig selv: Du måtte pantsætte og miste dig selv. Der findes i verden én eneste vej, som ingen undtagen du kan gå: Hvorhen den fører? Spørg ikke - gå den. Hvem var det, der udtalte sætningen: "En mand hæver sig aldrig højere, end når han ikke véd, hvorhen hans vej endnu vil føre ham"?

Men hvordan genfinder vi os selv? Hvordan kan mennesket kende sig selv? Det er en dunkel og tilsløret sag; og selv om haren har syv lag skind, så kan mennesket klæde sig selv af syv gange halvfjerds og vil alligevel ikke kunne sige: "Sådan er du virkelig, dette er ikke mere en skal." Desuden er det pinefuldt og farligt således at begynde at udgrave sig selv og ad den nærmeste vej med magt stige ned i sit væsens skakt. Hvor let skader han ikke derved sig selv, så ingen læge kan helbrede ham. Og for øvrigt: Til hvad nytte ville det være, hvis alt alligevel bærer vidnesbyrd om vort væsen, vore ven- og fjendskaber, vore blik og håndtryk, vore minder og det vi glemmer, vore bøger og vore pennens strøg. Men for at iværksætte den vigtigste overhøring findes der dette middel. Den unge sjæl må skue tilbage på sit liv med spørgsmålet: Hvad har du i sandhed elsket indtil nu, hvad har draget din sjæl til sig, hvad har behersket og samtidig lyksaliggjort den? Forestil dig rækken af disse tilbedte emner, og måske vil de, ved deres væsen og konsekvens, vise dig en lov, dit egentlige selvs grundlov. Sammenlign disse emner, se hvordan det ene fuldstændiggør, udvider, overbyder og forklarer de andre, hvordan de danner en trappetige, på hvilken du hidtil er klatret op mod dig selv; for dit sande væsen ligger ikke dybt skjult indeni dig, men umådelig højt over dig, eller i det mindste over det, som du sædvanligvis antager for at være dit jeg. Dine sande opdragere og formgivere røber for dig, hvad der er dit væsens sande urmening og grundstof, noget fuldstændig uopdrageligt og uformeligt, eller i hvert fald svært tilgængeligt, bundet, lammet. Dine opdragere kan ikke være andet end dine befriere. Og dette er hemmeligheden i al dannelse: Den giver ikke kunstige lemmer, voksnæser og bebrillede øjne,- derimod er det, man kunne få med disse gaver kun vrangbilleder på opdragelse. Men befriet kan den blive, der vil udrydde alt ukrudt, murbrokker og kryb, som vil føle på planternes sarte kim, udstrømmende af lys og varme ved regnens kærlighedsfulde nedsilen i natten; det er en efterligning og tilbedelse af naturen, hvor denne er moderligt og barmhjertigt sindet, det er naturens fuldendelse, når den forebygger sine grusomme og ubarmhjertige angreb og vender dem til goder, da den sænker et slør over sine ytringers stedmoderlige sindelag og deres sørgelige uforstandighed.

Der gives sikkert andre midler til at finde sig selv, til at komme til sig selv ud af den bedøvelse, hvori man sædvanligvis bevæger sig som i en formørket sky, men jeg ved intet bedre end at besinde sig på sine opdragere og formgivere.

Således vil jeg i dag mindes en af de lærere og tugtemestre, som jeg kan være stolt af, *Arthur Schopenhauer* - for senere at omtale andre.

2.

Ville jeg beskrive, hvilken oplevelse det var for mig, da jeg første gang kastede et blik i Schopenhauers skrifter, så måtte jeg kort dvæle ved en forestilling, der i min ungdom var så hyppig og påtrængende som næppe nogen anden. Da jeg tidligere af hjertens lyst svævede i ønsker, forestillede jeg mig, at skæbnen ville fritage mig for den frygtelige anstrengelse og forpligtigelse, det ville være at opdrage mig selv. Jeg ville på rette tid finde en filosof som opdrager, en sand filosof, som man uden videre overvejelse kunne tilslutte sig, fordi man havde mere tiltro til ham end sig selv. Så spurgte jeg mig selv: Hvilke principper ville det mon have været, som han ville have opdraget dig efter? Og jeg overvejede, hvad han ville sige til de to opdragelsesmaksimer, som i vor tid er skik og brug. Den ene fordrer, at opdrageren tidligt må lære sine elevs særegne styrker at kende og da lede al saft og kraft og al solskin netop derhen for at hjælpe denne ene dyd til rette modenhed og frugtbarhed. Den anden maksime vil derimod, at opdrageren tager alle de foreliggende evner i betragtning, plejer dem og bringer dem i et harmonisk forhold til hinanden. Men skulle man da med magt tvinge den til musikken, der har en afgjort forkærlighed for guldsmedekunsten? Skal man give Benvenuto Cellini's far ret, der den ene gang efter den anden tvang sin søn tilbage til "det elskelige horn", som sønnen kaldte "det forbandede piberi"? Man kan ikke gøre dette til det rette for så stærke og bestemt udtalte begavelse; og så kan denne harmoniske uddannelsesmaksime måske kun være anvendelig på de svagere naturer, i hvilke der vitterlig befinder sig en hel rede af behov og tilbøjeligheder, som dog taget tilsammen eller enkeltvis ikke ville betyde ret meget? Men hvor finder vi overhovedet den harmoniske helhed og den flerstemmige samklang i én natur, hvor beundrer vi harmoni mere end lige netop hos sådanne mennesker, som Cellini tilhørte, hos hvem alt, erkendelse, begær, kærlighed og had stræber efter et midtpunkt, en rodkraft, og hvor der netop gennem dette levende centrum tvingende og herskende overmagt dannes et harmonisk system af bevægelser frem og tilbage, op og ned? Og så er de to maksimer måske slet ikke modsætninger? Måske siger den ene blot, at mennesket skal have et centrum, den anden, at det også skal have en periferi? Den opdragende filosof, som jeg drømte om, ville vel ikke kun afdække centralkraften, men også vide, hvordan man forhindrede, at den virkede ødelæggende mod de andre evner. Det forekom mig, at hans opdragelsesopgave snarere var at omforme hele mennesket til et levende, bevæget sol- og planetsystem og at erkende loven for dets højere mekanik.

Jeg savnede imidlertid denne filosof, og jeg forsøgte det ene og det andet; jeg fandt ud af, hvor elendigt vi moderne mennesker tager os ud

i sammenligning med grækere og romere selv med hensyn til forståelsen af opdragelsesopgavernes alvor og anstrengelser. Man kan gennemløbe hele Tyskland med et sådant ønske i hjertet, især alle universiteter, og ville ikke finde, hvad man søgte efter; da mange lavere og enklere ønsker her forbliver uopfyldte. Eksempelvis ville den, der seriøst havde til hensigt at uddanne sig til taler blandt tyskerne eller at gå i en skole for forfattere, intetsteds kunne finde hverken mester eller skole; man synes her endnu ikke at have tænkt over, at tale og skrift er kunster, som ikke ville kunne erhverves uden den omhyggeligste vejledning og de møjsommeligste læreår. Men intet viser tydeligere og mere skamfuldt de samtidiges arrogante velbehag ved sig selv i deres krav til opdragere og lærere end den halvt gnieragtige halvt tankeløse usselhed. Det må være tilstrækkeligt, at selv vores fornemste og bedst underviste folk som et sammensurium af forvredne hoveder og forældede indretninger i en huslærers navn ofte bliver betegnet som gymnasium og anses for at være godt; og hvad er i forhold til opgavens vanskeligheder tilstrækkeligt for os som højeste dannelsesanstalt, som universitet, hvilke ledere, hvilke institutioner, til at opdrage et menneske til menneske! Selv de mange beundrede måder de tyske lærde kaster sig over deres videnskaber viser frem for alt, at de dermed mere tænker på videnskaben end på menneskeheden, at de som en fortabt skare dresseres til at ofre sig, for at nye slægter kan føres til den samme ofring. Hvis omgangen med videnskaben ikke ledes og indskrænkes af nogen højere opdragelsesmaksime, bliver den stadig mere løssluppen efter grundsætningen "jo mere jo bedre", og det er for de lærde sikkert lige så skadeligt, som den økonomiske læresætning *laissez faire* er det for hele folks sædelighed. Hvem ved for øvrigt, at den lærdes opdragelse er et meget vanskeligt problem, hvis hans menneskelighed ikke skal prisgives eller udtørres - og dog kan man med de blotte øjne se denne vanskelighed, hvis man giver akt på de talrige eksemplarer, hvor en tankeløs og altfor tidlig hengivelse til videnskaben har udviklet skævhed og er blevet udmærket med en pukkel. Men der gives et endnu vigtigere vidnesbyrd for fraværet af enhver form for højere opdragelse, vigtigere og farligere og fremfor alt meget mere almen. Når det umiddelbart er tydeligt, hvorfor ingen taler eller forfatter kan opdrages nu - fordi der netop for dem ikke er en opdrager. Når det er næsten lige så tydeligt, hvorfor en lærd nu må blive skæv og forskruet - fordi videnskaben, altså et umenneskeligt abstraktum, skal opdrage ham - så må man sluttelig spørge sig selv: Hvor findes egentlig for os alle, lærd og ulærd, høj og lav, vore sædelige forbilleder og berømtheder blandt vore samtidige, det synlige indbegreb af al skabende moral på denne tid? Hvor er egentlig al eftertanke over sædelige spørgsmål blevet af, som enhver ædlere udviklet samfundsdannelse dog til alle tider har beskæftiget sig med? Der findes ikke mere berømtheder og eftertanker af denne slags; man tærer hovedsagelig på en arvet kapital af sædelighed, som vore forfædre ophobede, og

som vi ikke forstår at forøge, men kun at forøde; man taler i vort samfund enten slet ikke om sådanne ting eller med en naturalistisk kejtethed og uerfarenhed, som må vække modvilje. Det er kommet dertil, at vore skoler og lærere simpelthen ser bort fra en sædelig opdragelse eller stiller sig tilfreds med rene formaliteter. Og dyd er et ord, som lærere og elever ikke mere kan forestille sig noget ved, et gammeldags ord som man smiler af - og slemt ville det være, hvis man ikke smilte, for da ville man hykle.

Forklaringen på denne følelessvaghed og den lave vandstand for alle sædelige kræfter er vanskelig og indviklet. Imidlertid vil ingen, der tager indflydelsen fra den sejrende kristendom på vor gamle verdens sædelighed i betragtning, kunne overse den synkende kristendoms tilbagevirkende effekt, altså af dens stadigt mere sandsynlige skæbne i vor tid. Kristendommen har med sine idealers højde overbudt de antikke moralsystemer og den i dem alle ligeligt gældende naturlighed, så at man blev sløv og fuld af væmmelse mod denne naturlighed; og bagefter, da man ganske vist stadig erkendte det bedre og højere, men ikke længere formåede det, kunne man ikke mere vende tilbage til det gode og høje, nemlig til hine antikke dyder, hvor gerne man end ville det. I denne frem og tilbage mellem det kristne og det antikke, mellem sædvanens forskræmte eller løgnagtige kristelighed og den ligeledes modløse og hæmmede antikdyrkelse, lever det moderne menneske og befinder sig dårligt derved; den nedarvede skræk for det naturlige og atter den fornyede lokken fra dette naturlige, trangen til at have et holdepunkt et eller andet sted, afmagten i erkendelsen, som tumler hid og did mellem det gode og det bedre, alt dette fremelsker en rastløshed og en forvirring i den moderne sjæl, som dømmer den til at være ufrugtbar og glædesløs. Aldrig har man haft mere brug for sædelige opdragere, og aldrig har det været så usandsynligt at finde dem. I de tider hvor lægerne er mest nødvendige, ved store epidemier, er de samtidig mest udsatte for fare. Hvor findes den moderne menneskeheds læger, som selv står så fast og sundt på sine fødder, at de er i stand til at kunne holde og føre andre ved hånden? Der hviler en vis formørkelse og sløvhed over vor tids bedste personligheder, en vedvarende ærgrelse over kampen mellem forestilling og ærlighed som udkæmpes i deres bryst, en uro i tiltroen til sig selv - hvorved de bliver helt ude af stand til samtidig at være vejvisere og tugtemestre for andre.

Det var altså virkelig at skeje ud i sine ønsker, da jeg forestillede mig, at jeg kunne finde en sand filosof som opdrager, der kunne løfte mig ud over utilfredsheden, for så vidt den ligger i tiden, og atter lære mig at være *enkel* og *ærlig* i liv og tanke, altså at være utidssvarende, i dette ords dybeste betydning; for menneskene er nu blevet så mangetydige og komplicerede, at de måtte være uærlige, hvis de overhovedet ville tale, fremstille påstande og handle derefter.

Med sådanne kvaler, behov og ønsker lærte jeg Schopenhauer at kende.

Jeg hører til de læsere af Schopenhauer, som efter de har læst den første side af ham med sikkerhed ved, at de vil læse alle sider og lytte til hvert et ord, som han overhovedet har sagt. Min tillid til ham var der øjeblikkelig og er endnu den samme som for ni år siden. Jeg forstod ham, som om han havde skrevet for mig: For at jeg kunne udtrykke mig forståeligt, men ubeskedent og enfoldigt. Heraf kommer det, at jeg aldrig har fundet noget paradoks hos ham, skønt her og der en lille fejltagelse; for hvad er paradokser andet end påstande, der ikke indgyder tiltro, fordi forfatteren selv gjorde dem uden overbevisning, fordi han ville glimre, forføre og i det hele taget stråle med dem? Schopenhauer vil aldrig stråle: For han skriver for sig selv, og ingen vil sædvanligvis bedrages, allermindst en filosof der sågar har gjort dette til en lov: bedrag ingen, ikke engang dig selv! Selv ikke med det tjenstvillige samfundsmæssige bedrag som næsten enhver samtale fører med sig og som forfatterne næsten ubevidst efteraber; endnu mindre med det bevidste bedrag fra talerstolen og med retorikkens kunstige midler. Men Schopenhauer taler med sig selv. Eller, hvis man absolut vil medtænke en tilhører, så må man forestille sig en søn, der undervises af sin far. Det er en ærlig, solid, godmodig tale for en tilhører, der lytter med kærlighed. Sådanne forfattere savner vi. Den talendes stærke velbefindende omfavner os ved den første lyd af hans stemme; det går os på samme måde, som når vi træder ind i den store skov, vi ånder dybt og føler os på én gang bedre igen. Vi føler, at der her altid er en ensartet styrkende luft; her er en vis mageløs utvungenhed og naturlighed, som hos mennesker der er hjemme hos sig selv og nærmere bestemt er herrer i et meget rigt hus; i modsætning til de forfattere som undrede sig over sig selv, når de for én gangs skyld var åndrige og deres foredrag derved blev noget urolige og naturstridige. Når Schopenhauer taler, bliver vi lige så lidt mindet om den lærde, der af natur har stive og uøvede lemmer, er trangbrystet og derfor kommer kantet, forlegen eller skabagtigt fremad. På den anden side lærer Schopenhauers rå og lidt bjørneagtige sjæl os ikke så meget at savne, men mere forsmå de gode franske forfatteres smidighed og høviske ynde, og ingen vil hos ham finde det efterabende, ligesom forsøvede skinfranske, som tyske forfattere meget gerne benytter sig af. Schopenhauers udtryksform minder mig her og der en smule om Goethe, men ellers overhovedet ikke om tyske forbilleder. For han forstår, hvordan man udtrykker det dybsindige enkelt, det gribende uden retorik, det strengt-videnskabelige uden pedanteri. Og af hvilke tyskere havde han kunnet lære dette? Han holder sig også fri af Lessings spidsfindige, overvældende livlighed og - med forlov - temmelig utyske manér: Hvad der er en stor fortjeneste, da Lessing hvad angår prosaisk skildring er den mest forførende forfatter blandt tyskerne. Og for straks at sige det højeste jeg kan om hans fremstillingsmåde, så vil jeg henføre til hans egen sætning: "en filosof må være meget ærlig, for ikke at betjene sig af nogle poetiske eller retoriske

hjælpe midler." I den offentlige menings tidsalder hører det vitterlig til de forbudte private meninger, at ærlighed overhovedet findes, og det sågar som en dyd. Derfor har jeg ikke lovprist Schopenhauer, men kun karakteriseret ham, idet jeg gentager: Han er ærlig, selv som forfatter; og så få forfattere er det, at man egentlig burde være mistroisk mod alle mennesker, der skriver. Jeg kender kun yderligere én forfatter, som jeg, hvad angår ærlighed, ligestiller med Schopenhauer, ja stiller endnu højere: Det er Montaigne. At et sådant menneske har skrevet, derved er glæden ved at leve på denne jord sandelig forøget. Under alle omstændigheder er det efter mit bekendtskab med denne frieste og kraftigste sjæl gået sådan, at jeg om ham må sige, som han har sagt om Plutarch: "næppe havde jeg kastet et blik på ham, før der voksede et ben eller en vinge ud på mig". Hvis opgaven var, at det skulle gøres hjemligt på jorden, ville jeg slå mig sammen med ham.-

Schopenhauer har udover ærligheden endnu en egenskab tilfælles med Montaigne: en virkelig opmuntrende munterhed. Aliis laetus, sibi sapiens [munter for andre, fornuftig for sig selv]. Der gives nemlig to meget forskellige former for munterhed. Den sande tænker glæder og vederkvæger sig altid, uanset om han giver udtryk for sin alvor eller sin spøg, sin menneskelige indsigt eller sin guddommelige overbærenhed; uden surmulende gebærder, skælvende hænder, løbende øjne, men sikkert og enkelt, med mod og styrke, måske noget ridderlig og hård, men ihvertfald som en sejrende. Og det er netop det, at se den sejrende gud ved siden af alle de uhyrer, som han har kæmpet med, som opmuntrer allerdybest og inderligst. Derimod gør den munterhed, som man undertiden træffer hos middelmådige forfattere og indskrænkede tænkere os alle ilde til mode, når vi læser dem - som jeg eksempelvis fornemmede det ved David Strauss' munterhed. Man skammede sig regulært over at have sådanne muntre samtidige, fordi de kompromitterede vor tid og os mennesker for efterverdenen. Disse muntre ser slet ikke de lidelser og uhyrer, de som tænkere foregiver at se og bekæmpe; og fordi de bedrager, vækker deres munterhed mistro: Den vil forføre os til den tro, at her er der vundet en sejr. I grunden findes der kun munterhed, hvor der sejres; og dette gælder såvel sande tænkeres værker som ethvert kunstværk. Selv hvis indholdet er ligeså forfærdeligt og alvorligt som tilværelsens problemer nu engang er: Værket vil kun virke trykkende og kvælende, når halv-tænkeren og halv-kunstneren har udbredt dunsten af sin egen utilstrækkelighed over det; mens der ikke kan forundes mennesket noget glædeligere og bedre end at være nær en af disse sejrige, som, fordi de har tænkt det dybeste, netop må elske det mest levende, og som viise sluttelig bøje sig for det skønne. De taler virkelig, de stammer ikke, og de snakker heller ikke efter munden; de bevæger sig og lever vitterligt ikke så vanvittigt maskeret, som mennesker ellers gør. Derfor er vi virkelig på en gang menneskeligt og naturligt til mode i deres nærhed, og ville ønske, at vi med

Goethe kunne råbe: "Hvilken herlig, kostelig ting er dog ej en levende! Hvor afmålt efter sin tilstand, hvor sand, hvor værende!"

Jeg beskriver udelukkende det første næsten fysiologiske indtryk, som Schopenhauer gjorde på mig, denne fortryllende udstømmen af den inderste kraft fra et naturvæsen til et andet, som finder sted ved den første og letteste berøring; og når jeg efterfølgende analyserer dette indtryk, så finder jeg det blandet af tre elementer: indtrykket af hans ærlighed, hans munterhed og hans standhaftighed. Han er ærlig, fordi han taler og skriver til sig selv og for sig selv, munter, fordi han med sin tænkning har besejret de vanskeligste ting, og standhaftig, for sådan må han være. Hans kraft stiger lige og let opad som en flamme i vindstille, utvunget, uden skælven og uro. Han finder altid sin vej, uden at vi mærker, at han har søgt den; han bevæger sig fremad så sikkert og behændigt, så uformidlet som var han drevet af tyngdeloven. Og enhver der har fornemmet, hvad det betyder i vores nuværende fabeldyragtige menneskehed blot én gang at finde et frimodigt og uhæmmet samstemt helt naturvæsen,³ der hænger og bevæger sig i egne hængsler, han vil forstå min lykke og min forundring, da jeg havde fundet Schopenhauer. Jeg fornemmede, at jeg i ham havde fundet den opdrager og filosof, som jeg så længe havde søgt efter. Ganske vist kun som bog. Og det var en stor mangel. Desto mere anstrengte jeg mig for at se bag om bogen, og forestille mig det levende menneske, hvis store testamente jeg havde læst, og som forjættede at hans arvinger kun ville blive dem, der ønskede mere og var i stand til at være mere end hans læsere: nemlig hans sønner og elever.

Oversat af Ole Morsing

Noter

¹ Oversat efter *Schopenhauer als Erzieher*, Kritische Studienausgabe Band 1, s. 337-350, Herausgegeben von Giorgio Colli und Mazzino Montinari. Deutscher Taschenbuch Verlag de Gruyter, 1988, 2. durchgesehene Auflage.

Alle [] er oversætterens!

² Nietzsche benytter her ordet "Moral", mens han ellers hovedsagelig anvender ordet »Sittlichkeit«, som jeg har valgt at oversætte med sædelighed.

³ Nietzsche benytter her ordet "Tragelaphen-Menschheit", der spiller på det græske "trag-elaphos", en "gede-hjort". Platon taler f.eks. i *Staten* om "at fremstille en gedehjort eller andet fabelvæsen" (6.488a).